

CONQUERIDORS DEL MARESME A TORTOSA (SEGLES XII-XIII). ELS CASOS D'ARNAU D'ARENYS I PERE DE TEIÀ¹

Nil Rider

RESUM

L'objectiu d'aquesta comunicació és aprofundir en el coneixement personal i l'entorn familiar i patrimonial dels conqueridors que des de les viles del Maresme van anar a Tortosa. Centrats en dos casos concrets: Arnau d'Arenys, un individu que es va convertir en uns dels establidors del barri de la Grassa, urbanitzat després de la conquesta, i Pere de Teià, un dels màxims terratinents de Bítum, a la zona propera del mas del Bisbe. Per sobre de tot, es vol mirar de discernir què va portar aquests individus a traslladar-se a una zona de frontera, a mitjan segle XII. Aquella mobilitat relacionada amb els processos de conquesta i colonització que van suposar la destrucció d'al-Àndalus i la construcció d'una nova societat cristiana i feudal. Conèixer qui eren els individus, fent tasques de microhistòria, és important, atès que l'acumulació de dades individuals permet fer una prosopografia d'aquests alers armats. Uns individus que no descartaven cap mena d'activitat per incrementar la seva riquesa: sent la guerra una de les activitats més lucratives, tot i l'elevat risc que comportava. Poder saber quina era la vida d'aquests individus una vegada establerts en els territoris de frontera, a les colònies, és important per poder mirar de discernir per què van marxar dels seus indrets d'origen i quins eren els beneficis que tenia aventurar-se per anar a la Tortosa del segle XII.

PARAULES CLAU

colonització, conquesta, renda feudal, urbanització, Tortosa

¹ Article realitzat en el marc del projecte de recerca: *Órdenes agrarios y conquistas ibéricas (siglos XII-XVI)*. *Estudios comparativos* (PID2020-112764GB-I00). Ministerio de Ciencia e Innovación.

ABSTRACT

The aim of this communication is to deepen the personal knowledge of the conquerors who went to Tortosa from the villages of El Maresme. Focused on two specific cases: Arnau d'Arenys, an individual who will become one of the settlers of la Grassa, urbanized after the conquest, and Pere de Teià, one of the top landowners of Bitem, in the area of Mas del Bisbe. Above all, it is to try to discern that it leads these individuals to move to a border area in the middle of the twelfth century. This mobility related to the processes of conquest and colonization that led to the destruction of al-Andalus and the construction of a new Christian and feudal society. Knowing who the individuals were, doing microhistory tasks, is important, since the accumulation of individual data allows for a prosopography of these armed *alovers*. Individuals who did not rule out any activity to increase their wealth: war being one of the most lucrative activities, despite the high risk involved. Being able to know what life was like for these individuals once they settled in the border territories, in the colonies, is important to be able to try to discern why they left their places of origin and what were the benefits of venturing out and go to Tortosa in the twelfth century.

KEYWORDS

Colonization, conquest, feudal duties, urbanitzacion, Tortosa

En el procés de colonització feudal que va tenir lloc al Baix Ebre arran de la conquesta de Tortosa, l'any 1148, la població autòctona va ser desallotjada, en la major part, i el seu lloc va ser ocupat per famílies cristianes.² En la formació d'aquella nova societat feudal hi va predominar, justament, el contingent català vingut de les comarques nord-occidentals i centrals de l'actual territori de Catalunya. El que es presenta tot seguit és l'intent d'identificar-los, de copsar el seu paper en la formació de la nova societat cristiana. Això inclou reconstruir, en cadascun dels participants, l'entorn familiar, el patrimoni acumulat a partir de la seva contribució en la conquesta, els càrrecs a l'Administració (si en van tenir) i la formació i l'extensió de la seva xarxa de relacions, que va fer possible que s'establitzessin en un territori de conquesta.

2 VIRGILI, ANTONI (2001b). «Conqueridors i colons a la frontera: Tortosa, 1148-1212», dins de *Recerques*, 43, pàg. 47-76. VIRGILI, ANTONI (2003). «Els conqueridors de mitjan segle XII: com aprenen a ser-ho», dins de BARCELÓ, MIQUEL et al. (Ed.). *El feudalisme comptat i debatut. Formació i expansió del feudalisme català*, pàg. 253-292. VIRGILI, ANTONI (2007). «Les conquestes catalanes del segle XII i els repartiments», dins de GUINOT, ENRIC; TORRÓ, JOSEP (Ed.). *Repartiments a la Corona d'Aragó*. València, PUV, pàg. 51-74. VIRGILI, ANTONI (2010). «Gent nova. La colonització feudal de la Catalunya Nova (segles XII-XIII)», dins de *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, XXI, pàg.77-102.

Resseguir la documentació i procurar localitzar els espais que van tenir Arnau d'Arenys i Pere de Teià a Tortosa implica conèixer dos casos concrets, dos individus que generaren més de mig centenar de diplomes amb contractes de compravenda i arrendament de parcel·les agràries. Aquests dos testimonis, provinents de l'actual Maresme, contribueixen, en estudis de microhistòria, a poder conèixer qui i com es va transformar el territori, fer una història social; però també cal saber quines circumstàncies van empènyer aquestes persones vers la conquesta, una activitat no exempta de riscos i plena d'incerteses. El perill de jugar-se la vida en una campanya militar era només el principi d'un viatge atzarós sense gaires garanties que acabés bé.³

La conquesta de Tortosa. El període militar

La conquesta de Ṭūrṭūša, el 1148, va comportar l'anihilació de la societat andalusina preexistent i la creació d'una nova societat: la feudal. Es va dur a terme en una campanya militar coordinada pel comte Ramon Berenguer IV, juntament amb Guillem Ramon de Montcada, *Dapifer*, i la República de Gènova.⁴ Però aquests no van ser els únics aliats que van participar en la conquesta. La militarització de la cristiandat va comportar l'aparició, amb les croades, dels ordes militars, al segle XII: monjos guerrers que van tenir una funció molt activa, sobretot a Terra Santa i a al-Àndalus. Gràcies a això, van esdevenir importantíssimes institucions i van arribar a tenir grans riqueses i patrimonis. La presa de Ṭūrṭūša, per tant, es va fer amb el suport dels ordes militars. La butlla de convocatòria a la Segona Croada per Eugeni III, *Quantum praedecessores*, va comportar la participació, en la fase militar de la conquesta, de contingents croats nord-europeus que viatjaven a Terra Santa, a banda dels que ja hi anaven com a vassalls dels nobles catalans. La *madīna* es va ocupar amb relativa facilitat, però el setge va durar sis mesos, ja que les forces replegades a la Suda van resistir fins que van capitular, el 30 de desembre del 1148. Tots aquells mesos de setge no van ser fàcils, ja que, acabats els recursos inicials, la host comtal va amotinar-se dues vegades per manca de soldada: Ramon Berenguer IV va normalitzar la sedició mitjançant els préstecs que va rebre de la catedral de Barcelona i d'un consorci de burgesos ciutadans de Barcelona.⁵

3 TORRÓ, JOSEP (2001): «Viure del botí. La frontera medieval com a parany historiogràfic», dins de *Recerques* 43, pàg. 5-32. VIRGILI, ANTONI (2003): «Els conqueridors de mitjan segle XII: com aprenen a ser-ho», dins de Barceló, Miquel et al. (Ed.). *El feudalisme comptat i debatut. Formació i expansió del feudalisme català*, pàg. 253-292.

4 BAYERRI, ENRIC (1957): *Historia de Tortosa y su comarca, Tom VII*. Tortosa, Imprenta y Librería de Alguero y Baiges. VIRGILI, ANTONI (2001a): Ad detrimentum Yspanie. *La conquesta de Ṭūrṭūša i la formació de la societat feudal (1148-1200)*. Barcelona - València, Servei de Publicacions de la UAB - Universitat de València..

5 Idem.

Una vegada presa la ciutat, els atacants van obtenir el control de la ruralia, un aspecte bàsic del procés de conquesta. La creació de la nova societat implicava haver d'ocupar els espais –urbans i rústecs– dels conquerits, aportant nous pobladors en aquelles zones. Com afirma Patrick Wolfe, «*settler colonialism destroys to replace*»;⁶ l'ocupació de la terra és el que mou, majoritàriament, els feudals a fer aquests processos de conquesta; tot i que hi ha altres activitats que promouen aquest desplaçament de poblacions, com, per exemple, la recerca de botí; una vegada s'ha anihilat la societat preexistent, el procés és irreversible, només s'ha de construir sobre el que s'ha arrabassat.⁷ En una societat de frontera, acabada de conquerir, l'home que l'habita està en unes condicions propícies per poder practicar el pillatge i el saqueig constant a al-Àndalus. Nogensmenys, aquesta terra de frontera, una *terra promesa*, segons la historiografia tradicional, no va resultar gaire profitosa, ja que la majoria de colons van patir processos d'endeutament, que els va conduir a haver de vendre patrimoni, que havien obtingut del botí de la conquesta.

En el repartiment dels béns dels andalusins, calia respectar els pactes dels aliats i la host; en el cas de Tortosa, es van fer tres parts, dues per al comte Ramon Berenguer IV i una altra per a la República de Gènova. De la part comtal, Ramon Berenguer en va fer dos lots, un per a Guillem Ramon de Montcada i l'altre per a l'orde del Temple. Després calia dotar les esglésies i, en tercer lloc, es procedia a concedir lots de terra com a reclam per als colons, per culminar la conquesta, sempre atorgats en funció de la jerarquia social.⁸ Una vegada l'aristocràcia havia pres possessió dels grans lots de terra, calia poblar-los i explotar-los perquè fossin productius. Calia buscar algun atractiu perquè els camperols s'establissin a la nova regió conquerida, cosa que es va instrumentalitzar en les cartes de població i franquesa. Amb aquells documents, els senyors donaven certs privilegis als futurs habitants de les viles noves i les ciutats emergents. El cas de Tortosa i el territori contigu no en va ser cap excepció: el 1149, Ramon Berenguer IV va donar la carta de població als habitants presents i futurs de la ciutat i el territori. Aquells privilegis no van comportar més

6 WOLFE, PATRICK (2006): «Settler colonialism and the elimination of the native», dins de *Journal of Genocide Research*, 8, pàg. 388.

7 BARCELÓ, MIQUEL (2000). «Fer colònies i la historiografia catalana», *L'Espill* 6, pàg. 30-46. BARCELÓ, MIQUEL (2005). «La *spurcitia paganorum* que havia en Coria antes de la conquista cristiana en junio de 1142 d.C.», dins de BARCELÓ, MIQUEL; MARTÍNEZ, JOSÉ (Ed.). *Musulmanes y cristianos en Hispania durante las conquistas de los siglos XII y XIII*. VIRGILI, ANTONI (2003): «Els conqueridors de mitjan segle XII: com aprenen a ser-ho», dins de BARCELÓ, MIQUEL et al. *El feudalisme comptat i debatut. Formació i expansió del feudalisme català*, pàg. 253-292.

8 LALIENA, CARLOS (2007a). «Tierra, poblamiento y renta señorial. Una revisión de problemas generales sobre la organización social del espacio en el Valle del Ebro del siglo XII», dins de Sarasa, Esteban (Ed.). *Las Cinco Villas aragonesas en la Europa de los siglos XII y XIII: de la frontera natural a las fronteras políticas y socioeconómicas (foralidad y municipalidad)*. Zaragoza, Institución Fernando el Católico, pàg. 129-149. VIRGILI, ANTONI (2007): «Les conquestes catalanes del segle XII i els repartiments», dins de GUINOT, ENRIC; TORRÓ, JOSEP (Ed.). *Repartiments a la Corona d'Aragó*. València, PUV, pàg. 51-74. VIRGILI, ANTONI (2014). «La conquesta feudal de la regió oriental de la frontera superior de al-Andalus», dins d'ESPINO, ANTONIO (Ed.). *Nuevas fronteras de la historia de la guerra*, Pórtico, Zaragoza, pàg. 49-68.

llibertat per al camperol, ni van ser terres amb una feudalització més dèbil, més aviat tot el contrari: si aquelles noves societats fossin alguna cosa, serien les més feudalitzades.⁹ Això va ser així per una senzilla raó: el senyor necessitava millorar les condicions del camperol perquè migrés a la frontera i, per tant, permetre augmentar els beneficis senyorials.

La colonització a Tortosa va ser, la majoria, catalana, sobretot de les comarques centrals de l'actual Catalunya, tot i que es constata que també s'hi van establir britànics, genovesos, provençals, occitans i aragonesos. No obstant això, el procés de colonització de Tortosa no és un fenomen ben conegut, ja que la major part dels pobladors no estan identificats, ni se'n coneixen els detalls que van fer que migressin.¹⁰

L'antroponímia com a mitjà per reconstruir les línies migratòries

Aquest sistema d'identificació és el que els historiadors defineixen com a «revolució antroponímica», un procés que va tenir lloc a partir del segle XI, quan van començar a desaparèixer els antics noms altmedievals per donar pas als de la baixa edat mitjana, «el triomf de Ramon, Guillem o Bernat a la Catalunya del segle XII».¹¹ Aquests nous noms es van començar a acompanyar d'un cognom, generalment, a causa de la reducció de la varietat de noms. Aquests cognoms podien tenir diferents significats:

1. Els que tenien l'origen en l'ofici: per identificar l'individu es podia apuntar de què treballava, com, per exemple, els «Carnisser», «Carcerer», «Sabater», «Ferrer». Hi ha un impàs als segles XII-XIII entre, per exemple, «Guillem, carcerer» i «Guillem Carcerer», de manera que l'especificació inicial, per indicar de quin individu es parlava, va produir la formació d'un cognom.¹²

9 GUINOT, ENRIC (1985). «Origen i evolució del feudalisme al Maestrat de Castelló (segles XIII-XIV)», dins de FEFC, pàg. 311-324. GUINOT, Enric (1986). *Feudalismo en expansión en el norte valenciano: antecedentes y desarrollo del señorío de la Orden de Montesa: siglos XIII y XIV*. Castelló, Diputació de Castelló.

10 VIRGILI, ANTONI (2001a). Ad detrimentum Yspanie. *La conquesta de Turtūša i la formació de la societat feudal (1148-1200)*. Barcelona - València, Servei de Publicacions de la UAB - Universitat de València. VIRGILI, Antoni (2001b). «Conqueridors i colons a la frontera: Tortosa, 1148-1212», dins de *Recerques*, 43, pàg. 47-76. Virgili, Antoni (2010). «Gent nova. La colonització feudal de la Catalunya Nova (segles XII-XIII)», dins de *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, XXI, pàg.77-102.

11 GUINOT, ENRIC (1999). *Els fundadors del Regne de València. Repoblament, antroponímia i llengua a la València medieval*, 2 vol. València, 3 i 4, pàg. 94.

12 *Ibidem*. GUINOT, ENRIC (2002). *Sobre prenomes i cognoms. L'antroponímia medieval, eina d'anàlisi històrica*. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans. KEDAR, Benjamin Z. (1973). «Toponymic surnames as evidence of origin: some medieval views», dins de *Medieval and Renaissance Studies* 4, pàg. 123-130.

2. Els que es basaven en el nom del pare: com ara el comte Ramon Borrell, pare de Berenguer Ramon. Hi ha la particularitat que, a l'Aragó i a Castella, aquests cognoms acaben en *-ez*, per exemple, 'el fill de Pere' seria *Pérez*.
3. Els que van estar relacionats amb característiques físiques: es documenten «Ros», «Roig», «Bru», «Vell» i «Gras», entre d'altres. Encara que al segle XIII la llengua diplomàtica fos el llatí, molts noms i, sobretot, cognoms es comencen a especificar en vernacle.
4. Els que es basaven en les característiques del territori, siguin naturals o introduïdes per les persones, com els «Puig», els «Pi» o els «Oliver», documentats a Tortosa; o bé «Graner» o «Colom». Cal tenir en compte que en molts casos aquests cognoms van prefixats amb *Des-*, *Sa-/Ça-*, donant lloc als «Despuig», als «Despi» o als «Sarrovira».
5. Els que tenien un origen toponímic: Són els «de Copons», «de Montcada», «de Santa Oliva» o «de Sant Sadurní». Entre aquests cognoms toponímics s'hi han d'afegir els gentilicis.

Els cognoms toponímics permeten identificar, amb certa facilitat, l'origen territorial o geogràfic del personatge en qüestió i, per tant, fan possible resseguir les línies migratòries i els processos de colonització.¹³ S'ha de tenir en compte, però, que en aquest procés d'antroponímia, tenen «primacia els sectors socials relacionats amb la jerarquia feudal»,¹⁴ els *milites*, la petita noblesa. Tanmateix, aquests tipus de recerca tenen la dificultat que el topònim pot estar duplicat i, fins i tot, triplicat. El cas d'Arenys, que es tractarà més endavant en relació amb un conqueridor, pot localitzar-se en tres indrets diferents: a l'Aragó, a l'Empordà i al Maresme. Cal poder identificar l'origen exacte amb la comparació de documentació. Generalment, però, en els conqueridors, el topònim del cognom és el de la població d'on és nadiu; encara que és possible que es prengué el de l'indret d'assentament. Però, com apunten Carlos Laliena, pels francs, a inicis del segle XII,¹⁵ Enric Guinot, en la colonització catalana del Regne de València, al segle XIII,¹⁶ així com

13 *Ibidem*. MAS, ANTONI (2000). «Ideologia, topònims i llinatges», dins de *Mayurqa: revista del Departament de Ciències Històriques i Teoria de les Arts* 26. Palma, Servei de Publicacions de la UIB, pàg. 125-143.

14 GUINOT, ENRIC (2002). *Sobre prenom i cognoms. L'antroponímia medieval, eina d'anàlisi històrica*. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, pàg. 21.

15 LALIENA, CARLOS (2002). «Personal names, immigration, and cultural change: francos and muslims in the medieval Crown of Aragon», dins de Beech, George T.; BOURIN, Monique; CHAREILLE, Pascal (Ed.). *Personal names studies of medieval Europe: social identity and familial structures*. Kalamazoo, Medieval Institute Publications, Western Michigan University, pàg. 121-130.

16 GUINOT, ENRIC (1999). *Els fundadors del Regne de València. Repoblament, antroponímia i llengua a la València medieval*, 2 vol. València, 3 i 4.

Benjamin Kedar,¹⁷ el cognom toponímic tendeix a indicar l'origen, i no el lloc de destí, tot i que hi pot haver casos, com que el fill de Guerau de Jorba s'identifiqués com a Guillem d'Alcarràs, a partir d'exercir la senyoria d'aquell districte.

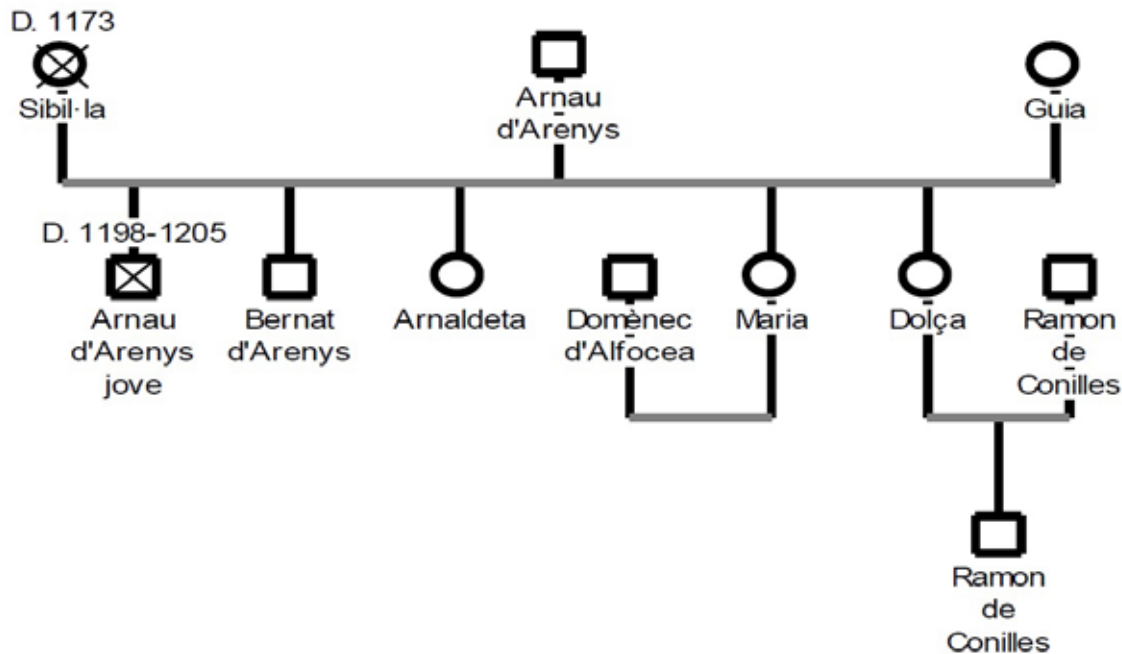
D'altra banda, per a aquells casos de topònims difícils d'identificar, el nom també indica procedències geogràfiques generals.¹⁸ A l'Aragó, per exemple, els noms més habituals són Eiximèn, Galind, Ènnec, Garcia i Sanç;¹⁹ a Catalunya, en canvi, els referents són Ramon, Guillem, Bernat i Arnau. Nogensmenys, Pere i Joan són noms comuns en ambdues regions.²⁰ Per tant, en un cas en què el cognom toponímic pugui ser confús, el nom pot ajudar a indicar si es tracta d'un territori o un altre i, així, descartar una població d'origen.

ARNAU D'ARENYS

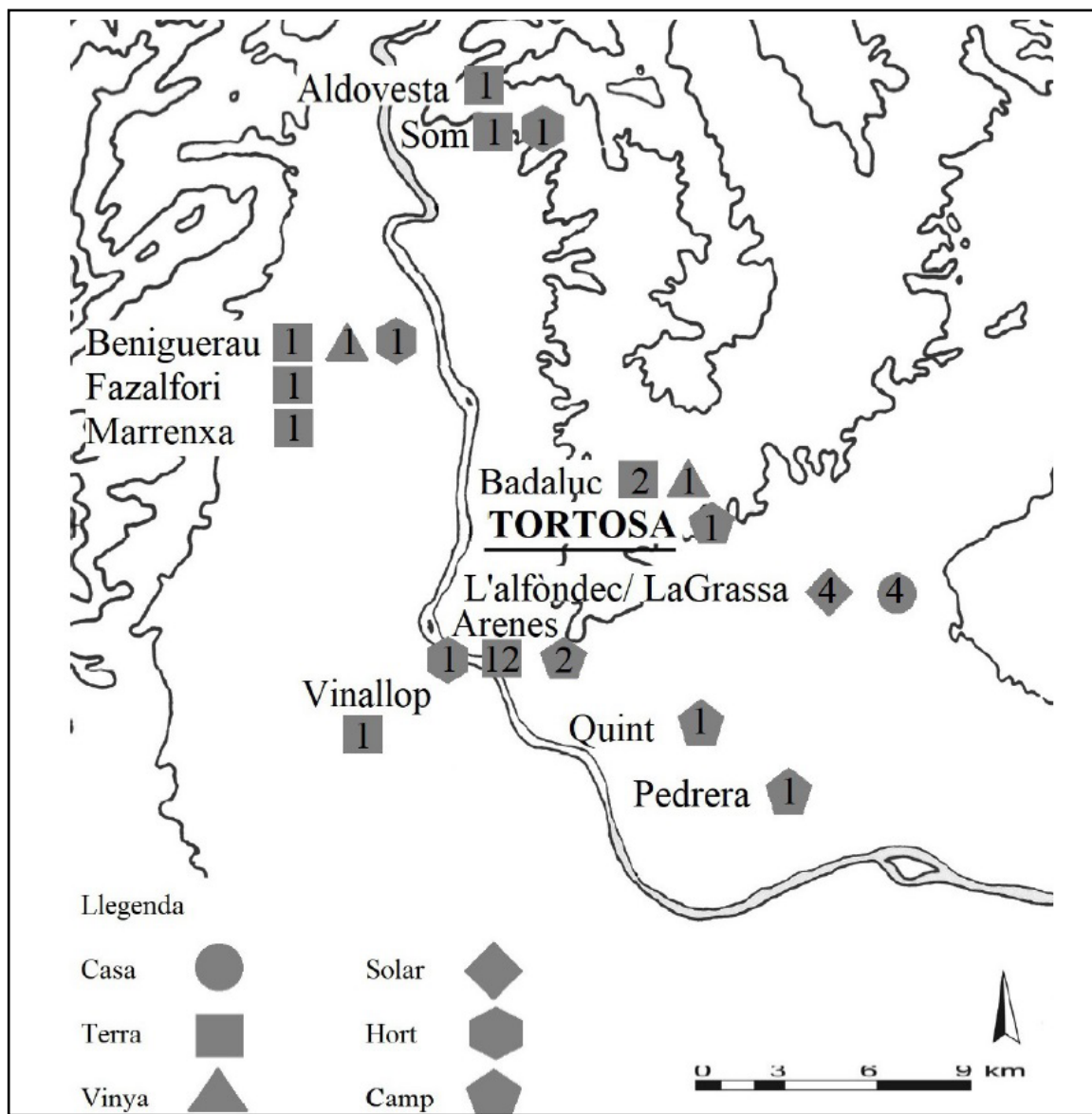
Entre la documentació que es conserva a la catedral de Tortosa s'ha localitzat una família amb el cognom toponímic «d'Arenys», que té el fundador en Arnau d'Arenys (fig. 1). Arnau va tenir dues mullers, Sibil·la i Guia, i cinc fills: Arnau, Arnaldeta, Bernat, Dolça i Maria. D'aquests cinc, només es coneix qui va ser la mare de Dolça i Maria. Només es conserva rastre documental de la primera, la resta de fills no deixen documentació pròpia. De fet, Arnau i Arnaldeta no s'esmenten més enllà de la mort del pare. Es coneix que Dolça i Maria es van casar amb Ramon de Conies²¹ i Domènec d'Alfocea,²² respectivament; també se sap que el primer matrimoni va tenir un fill anomenat Ramon de Conies. En aquest cas, Arnau d'Arenys havia acumulat una gran quantitat de possessions a l'indret de les Arenes,²³ i hi havia més interès a determinar el seu origen.

- 17 KEDAR, BENJAMIN Z. (1973). «Toponymic surnames as evidence of origin: some medieval views», dins de *Medieval and Renaissance Studies* 4, pàg. 123-130.
- 18 GUINOT, ENRIC (1999). *Els fundadors del Regne de València. Repoblament, antroponímia i llengua a la València medieval*, 2 vol. València, 3 i 4.
- 19 LALIENA, CARLOS (2007). «Tierra, poblamiento y renta señorial. Una revisión de problemas generales sobre la organización social del espacio en el Valle del Ebro del siglo XII», dins de Sarasa, Esteban: *Las Cinco Villas aragonesas en la Europa de los siglos XII y XIII: de la frontera natural a las fronteras políticas y socioeconómicas (foralidad y municipalidad)*. Zaragoza, Institución Fernando el Católico, pàg. 129-149.
- 20 GUINOT, ENRIC (1999). *Els fundadors del Regne de València. Repoblament, antroponímia i llengua a la València medieval*, 2. vol. València, 3 i 4. MAS, ANTONI (2000): «Ideologia, topònims i llinatges», dins de *Mayurqa: revista del Departament de Ciències Històriques i Teoria de les Arts* 26. Palma, Servei de Publicacions de la UIB, pàg. 125-143.
- 21 Ramon de Conies era d'origen català, va ser un individu de qui, tot i que no s'ha estudiat profundament, es coneix la importància a la Tortosa del segle XII. L'enllaç amb Dolça d'Arenys és símptoma de la destacada rellevància dels Arenys a Tortosa.
- 22 Domènec d'Alfocea va ser un aragonès migrat a Tortosa que va tenir certa rellevància al Baix Ebre i va acumular un elevat nombre de béns patrimonials. La seva vinculació amb Maria d'Arenys mostra la importància dels Arenys a Tortosa. VIRGILI, ANTONI (2011). «Els aragonesos en la conquesta del Baix Ebre (1148-1212)», dins de *Recerques. Història, economia, cultura*. València, PUV, pàg. 37-68.
- 23 VIRGILI, ANTONI (1999). «L'indret de Les Arenes al Prat de Tortosa. Contribució a l'estudi de la toponímia de Tortosa (segle XII)», dins de *Butlletí interior. Societat d'Onomàstica*, vol. 79, pàg. 272-282.

Es documenta per primera vegada Arnau d'Arenys a Tortosa el 1153, i va generar una gran quantitat de pergamins, fins que, cinquanta-dos anys més tard, el 1205, va atorgar testament. La seva presència en els documents està relacionada, sobretot, amb la possessió d'immobles, tot i que també es referencia com a testimoni d'altres transaccions immobiliàries, així com en càrrecs polítics. Tota aquesta documentació permet reconstruir el seu entorn més proper. No obstant això, després de la defunció d'Arnau d'Arenys, la documentació referent a aquesta família perd importància i és molt difícil reconstruir la vida d'aquests conqueridors. Fins al punt que només es va conservar una línia, la de Dolça, que deixa de figurar en la documentació sense deixar cap darrera voluntat. Per tant, s'arriba al límit cronològic establert sense poder determinar què va passar amb els patrimonis que posseïen els fundadors del llinatge, encara que sabem que en algun moment o altre van passar a la Seu, ja que se'n conserven els pergamins a l'Arxiu Capítular.

Quadre genealògic d'Arnau d'Arenys, al voltant del 1205.

Patrimoni immoble d'Arnau d'Arenys.

El patrimoni d'Arnau d'Arenys

Patrimoni rústec

El primer document que es conserva referent al patrimoni d'Arnau d'Arenys és la venda que va fer el 24 d'octubre del 1166, amb la seva esposa Sibil·la, d'un camp a Tortosa –que havia estat de Gerard Siger, i que, per tant, Arnau ja havia adquirit amb anterioritat– als frares del Temple.²⁴ El mateix any, s'esmenta una terra d'Arnau d'Arenys en l'afrontació d'una terra a Som, en la venda d'un lot de terres rebudes per Bernat de Tolosa, per donació comtal *in captione Tortose*, després del setge.²⁵ A Som, els D'Arenys hi tenien, també, un hort.²⁶ El 1178, es documenten les seves primeres possessions a les Arenes, on va comprar un camp sota la torre de Llavaneres;²⁷ i on també va adquirir una feixa de terra d'Hug Llombard;²⁸ totes dues limitaven amb la sèquia major –potser també entre elles– i van costar, ambdues, 16 morabetins d'or. Dies més tard, d'Arenys va ser el major receptor del llegat d'Hug Llombard, qui atorgava testament. Va rebre un hort amb oliveres a les Arenes; una feixa de terra i quatre quarteres de sembradura, repartides entre horts i vinyes a Beniguerau; una feixa de tres barcelles de sembradura a Marrenxa, una feixa de quatre quarteres de sembradura a Carpenxo, que compartia amb Guillem de Tornamira; una feixa de vuit quarteres de sembradura a Vinallop, i una feixa de terra de set barcelles de sembradura a Fazalfori. Així com tot bé moble i immoble de les honors de Tortosa.²⁹ Durant més de cinc anys, va continuar fent compres a les Arenes; de fet, només va fer operacions immobiliàries en aquest territori: es comença a constatar la voluntat d'Arnau de compactar les seves possessions agrícoles.

No serà fins al 1196 que les compres generen altres documents, i Arnau comença a fer establiments rurals. Al febrer hi ha la referència del seu primer establiment emfitèutic, quan va donar a Joan de Barcelona una vinya a Badaluc, i va establir una fadiga de trenta dies. Aquesta vinya afronta al sud i al nord-est amb unes terres que Joan de na Boneta i Gerard Sutor tenien, respectivament, unes honors a cens per ell;³⁰ molts d'aquests establiments no corresponen amb les terres que havia comprat i/o rebut anteriorment, com tampoc no hi ha l'establiment que, el juny del mateix 1196, Guillem de Prats i Anglesa li van empenyorar.³¹ Els darrers anys de la seva vida va seguir amb els establiments, que també assenyalen possessions que no han estat documentades prèviament. El 1197 va

24 CTT. Doc. 28.
25 DSMP. Doc. 299.
26 DCT. Doc. 179.
27 DCT. Doc. 293.
28 DCT. Doc. 297.
29 DCT. Doc. 298.
30 DCT. Doc. 536.
31 DCT. Doc. 541.

donar a Aly Abinaale i els seus fills una peça de terra a Aldovesta, terra que limitava a l'est i l'oest amb terres de l'emfiteuta;³² i a la mort dels fills d'Abinaale la terra havia de retornar als senyors. El setembre d'aquell mateix any va establir a cens a Bernat Bastó una terra a les Arenes, amb la condició de plantar-hi vinya i arbres abans de cinc anys, a raó d'un quart dels fruits i una fadiga de trenta dies. Aquesta terra afrontava amb terres del mateix Arnau al sud i l'oest.³³ El darrer establiment que va fer Arnau d'Arenys va ser a Guillem de Claramunt, a qui va donar tres peces de terra a les Arenes, a raó d'un quart dels fruits i una fadiga de trenta dies. Aquestes peces de terra estan situades sota un mas propietat d'Arnau, anomenat *Cony de Vaca*.³⁴

Al seu testament, Arnau va deixar a Dolça, filla de Berenguer de Pineda,³⁵ unes vinyes a Quint, i Pere Ferrer a Badaluc. Als seus nebots Arnau i Vives, les honors d'Arenys.³⁶ La seva muller Guia va ser la receptora de la major part del seu llegat, per tant, tot el patrimoni rústec va passar a les seves mans. Quan ella morís, aquestes honors es repartirien entre els seus fills: Bernat rebria la majoria del llegat, Arnaldeta una vinya a Sant Joan de Camp i Dolça una vinya a Badaluc, que tenia Bernat de Lleida. Maria, la seva filla, ja rebia 400 mas mudines en honors, com a dot pel seu casament³⁷.

Patrimoni urbà

Pocs anys després, el 1169, Arnau va comprar unes cases a l'Alfòndec de Tortosa.³⁸ El 1173, la seva muller Sibil·la va deixar a Arnau totes les possessions que va heretar del seu pare, en les quals hi havia diverses cases.³⁹ A banda de comprar i vendre cases, també va fer establiments a cens; des del 1180, seran les úniques operacions que farà en el patrimoni urbà, una de les més destacables és la que va fer el 1196 a Pere de Teià i Ermessenda,⁴⁰ casa en la qual demanaran seguir vivint un cop ja hagin traspassat Arnau i Pere.⁴¹

32 DCT. Doc. 609.

33 DCT. Doc. 610.

34 DCT. Doc. 637.

35 Cal entendre que de Pineda de Mar, del qual no hi ha més documentació per fer-ne una prosopografia.

36 Sant Martí d'Arenys, s'entén.

37 DCT. Doc. 650.

38 DCT. Doc. 198.

39 DCT. Doc. 242.

40 DCT. Doc. 543.

41 DCT. 677.

A banda de les cases de l'Àlfòndec, també es documenten solars a la Grassa; el 1187 se li'n documenta un fora els murs de la ciutat, prop de la casa dels malalts, en la donació que fa Ramon de Montcada, també d'un solar, amb la condició de fer-hi cases.⁴² El mateix any, el matrimoni va donar a Llorenç Serrador i Maria un solar a la Grassa, fora murs, a raó de quatre sous i dos diners "*bone monete in Dertusa curribilis*", amb una condició: "*ibi domos faciatis et construatis*".⁴³ Al seu testament, Arnau deixa a Guia tot el seu patrimoni urbà, ja que la seva muller serà la major receptora del llegat del conqueridor, així com deixa als seus nebots, Arnau i Vives, les seves cases d'Aiguaviva.⁴⁴ És ben evident que Arnau no tan sols va acumular patrimoni rústec a les Arenes, sinó que també ho va fer en el patrimoni urbà, erigint-se en un dels responsables principals de la urbanització de l'Alfondec i la Grassa.⁴⁵

Patrimoni moble

El patrimoni moble d'Arnau d'Arenys es constata per primera vegada en el testament de Sibil·la, la seva primera muller, que li va donar, a repartir amb la resta de marmessors, 22 morbatins i un mantell vermell.⁴⁶ Del testament d'Hug Llombard, que li va deixar diverses possessions rústegues, també va rebre una bota de 140 quarteres, un ausberg, "*unes braoneras et una larga*", una còfia, mitja peça de fustany, una centúria de seda, dues canes i mitja de pany de lli tintat de blau i un cobrellit.⁴⁷ Arnau, en el seu testament, fa diverses donacions monetàries a diferents institucions religioses, de la qual cosa es desprèn que la moneda corrent estava al seu abast. Aquests béns mobles van ser llegats a la seva segona muller, Guia.⁴⁸

42 DCT. Doc. 406. Aquest solar de Ramon de Montcada podria ser que fos part del terç que la seva família va rebre del comte de Barcelona el 1148.

43 DCT. Doc. 417.

44 Són els mateixos nebots a qui deixa les cases de Sant Martí d'Arenys. Cal tenir en compte que a l'actual Arenys de Mar hi ha un mas que encara es coneix amb el nom de *ca l'Aiguaviva*. De la mateixa manera que la urbanització que hi ha en aquella zona s'anomena així; bo i sabent que el topònim és medieval. Es conserva diversa documentació que esmenta l'Aiguaviva d'Arenys: alguns d'aquests diplomes es poden consultar al fons de pergamins de la Biblioteca de Catalunya.

45 KIRCHNER, HELENA I VIRGILI, ANTONI (2015). «De ȚūrȚūša a Tortosa. La ciutat abans i després de la conquesta catalana (1148)», dins *d'Actes del V Congrès d'Arqueologia Medieval i Moderna de Catalunya*, pàg. 133.

46 DCT. Doc. 242.

47 DCT. Doc. 298.

48 DCT. Doc. 650.

El cercle de relacions

De les referències documentals que es conserven d'Arnau d'Arenys, les més nombroses són els testimoniatsges que fa al llarg de la seva llarga etapa de vida a Tortosa. Serveixen per poder reconstruir les relacions que tenia amb diverses institucions i altres colons establerts al Baix Ebre.

Els càrrecs a l'Administració

Arnau d'Arenys va tenir diferents càrrecs a l'Administració de Tortosa. Se'l documenta una sola vegada com a *vicarius*.⁴⁹ També va participar com a jutge en la cúria de la ciutat, el 2 de desembre del 1173.⁵⁰ La següent participació documentada a la cúria de Tortosa és el 1195.⁵¹ Aquestes participacions assenyalen la importància d'Arnau dins la societat tortosina de mitjan segle XII.

La Comanda del Temple de Tortosa

El primer document on referenciem Arnau d'Arenys és de quan va testimoniar la venda d'una vinya que Gerarda, vídua de Pere de Tolosa, i el seu fill van fer al Temple, el 1153.⁵² Segons Laureà Pagarolas, Arnau d'Arenys va ser un dels testimonis més importants d'aquell any, per a l'orde militar.⁵³ Al llarg dels anys, D'Arenys va signar diversos testimoniatsges amb la Comanda del Temple de Tortosa; potser sí que va ser un dels testimonis principals, no per l'any, sinó entre el 1153 i el 1205.

Santa Maria de Tortosa

La dècada del 1175-1185, Arnau d'Arenys, a banda d'estar a la cúria i ser el veguer del rei, també va establir relacions amb el capítol de la catedral de Tortosa; sobretot amb Ponç, prior del capítol, a qui va fer de testimoni de quatre diplomes –va ser l'únic laic dels testimonis.⁵⁴

49 DCT. Doc. 252.

50 DCT. Doc. 251.

51 CTT. Doc. 107.

52 CTT. Doc. 2. És possible que Pere de Tolosa participés en la host i tingués la terra del repartiment del 1149.

53 CTT. Apèndix IV.

54 DCT. Doc. 260; DCT. Doc. 347; DCT. Doc. 390; DCT. Doc. 430.

Els «italians»

Arnau d'Arenys va establir diverses relacions amb els colons de les repúbliques italianes que van participar en la conquesta del 1148.⁵⁵ La primera referència és del 1172, quan fa de testimoni de la venda d'unes cases “*a dono comitis Barchinone*” de Lambert Pisà al sector genovès de Tortosa.⁵⁶ La seva relació amb aquest col·lectiu resident al sector genovès és llarga, testimoniades⁵⁷ i marmessories,⁵⁸ entre altra documentació, sempre acompanyat de personatges importants de la comunitat genovesa, com Moró. Un dels documents que mostren l'estret contacte amb els «italians» és l'esmentat testament d'Hug Llobard, del qual Arnau no tan sols va ser marmessor, sinó que va rebre la major part del llegat.⁵⁹

La família Montcada

El primer document que conservem en relació amb aquesta família és del 1171, quan Arnau d'Arenys va ser testimoni de la donació d'unes cases i uns casals que van fer el rei Alfons i Ramon de Montcada a Bonifaci.⁶⁰ Aquest document mostra que Arnau d'Arenys era un personatge important a Tortosa; de fet, segons Shideler, uns altres D'Arenys, el 1187, van fer catalogats per Guillem Ramon de Montcada com a «*homes propis d'ell*».⁶¹ La família D'Arenys tenia una estreta relació de vassallatge amb la de Montcada. El 1190, Arnau d'Arenys figura, una altra vegada, com a testimoni dels Montcada: en aquest cas, per la donació que Ramona de Montcada i el seu fill Ramon van fer a Guillem i Joan, fills del difunt Guillem de Conill, de les cases que Ramon de Montcada havia permutat amb ells.⁶² Són pocs documents, però estan relacionats directament amb els personatges més importants de la família, i fins i tot amb el rei.

55 VIRGILI, ANTONI (2001a). Ad detrimentum Yspanie. *La conquesta de Ṭūrṭūša i la formació de la societat feudal (1148-1200)*. Barcelona - València, Servei de Publicacions de la UAB - Universitat de València.

56 DCT. Doc. 231.

57 DCT. Doc. 252. ACA, Ordes militars, Gran Priorat, volums, 115, f. 63r - Vegeu annex 1.

58 CTT. Doc. 37. DCT. Doc. 298.

59 DCT. Doc. 298.

60 DCT: 221

61 SHIDELER, JOHN C. (1987). *Els Montcada: una família de nobles catalans a l'edat mitjana (1000-1230)*. Barcelona, Ed. 62, pàg. 155.

62 DCT. Doc. 444.

L'entorn familiar

Les seves mullers

Arnau d'Arenys va tenir dues mullers: Sibil·la, la primera, que figura en dos documents, un del 1166, en una venda que van fer al Temple; i un del 1173, quan va fer testament deixant les seves propietats a Arnau. La segona muller, Guia, va ser una dona amb un gran pes en la nova societat feudal del Baix Ebre. Es documenta per primera vegada el 1186, i per darrera, el 1223, quan va fer testament. Es pot afirmar que Guia va ser la mare de Maria i Dolça, filles d'Arnau d'Arenys, perquè així ho esmenta el testament. Després de la mort d'Arnau d'Arenys, Guia va participar encara en diverses operacions, mantenint els drets que tenia el seu marit. En el seu testament va deixar un captiu perquè el poguessin canviar per captius cristians.⁶³

La descendència

Arnau d'Arenys va tenir cinc fills: Arnau, Arnaldeta, Bernat, Dolça i Maria. D'aquests, Arnau d'Arenys *el jove* deixa de documentar-se abans del testament del pare, ja que no l'esmenta. De fet, no se li coneixen relacions a Tortosa: va signar dues vegades com a testimoni en documentació d'Arnau d'Arenys⁶⁴ i va tenir una aparició residual en un testament.⁶⁵ De Bernat, l'altre fill, que va resultar l'hereu, tampoc no se li coneixen més relacions a Tortosa, més enllà del testament del pare,⁶⁶ i els que comparteix amb el seu germà Arnau.⁶⁷ Al testament del pare, però, hi ha una clàusula que diu que en cas que Bernat hagués mort abans que morís Guia –la seva muller–, es repartiria el llegat entre les seves germanes. És possible que fos de naturalesa malaltissa, com potser també ho era el germà, o que morissin en alguna incursió a la frontera.

A banda dels fills, també tenia tres filles. D'Arnaldeta no se'n sap gairebé res, més enllà que era filla d'Arnau i que li va llegar una vinya a Sant Joan del Camp.⁶⁸ Guia no l'esmenta al seu testament, és possible que no fos filla seva o que, tanmateix, hagués traspassat. D'una altra germana, Maria, sí que se sap que va ser filla d'Arnau i Guia, ja que aquesta li va llegar, com a filla seva, 100 masrudines al seu testament.⁶⁹ Anys abans, ja va rebre del seu pare 200 masrudines en or i 400 en honors, tot apuntant que

63 DCT Doc 845

64 DCT. Doc. 491. DCT. Doc. 543.

65 DCT. Doc. 574.

66 DCT. Doc. 650.

67 DCT. Doc. 491. DCT. Doc. 543. DCT. Doc. 574

68 DCT. Doc 650. Sant Joan del Camp era una església situada extramurs de Tortosa.

69 DCT. Doc. 845

aquestes sumes servien com a dot pel seu casament amb Domènec d'Alfocea.⁷⁰ Però, de les filles d'Arnau d'Arenys, la que va generar més documentació va ser Dolça. Es va casar amb Ramon de Conies,⁷¹ un *miles*, i se li coneix un fill: Ramon de Conies *jove*. Les referències documentals on figura Dolça comencen el 1199 i s'acaben en 1232; deixa de figurar en la documentació sense que se'n conservi ni el testament, ni cap esment a la seva mort. Generalment, la referència de Dolça en els diplomes és com a part activa en compravendes i donacions a cens. Nogensmenys, també hi ha esments com a testimoni i en els límits de les propietats. La documentació de Dolça és abundant, tant o més que la de la seva mare, Guia, per tant, també demostra que va ser una dona important a la Tortosa del segle XIII.

En origen

Per poder conèixer què va produir la migració d'Arnau d'Arenys a Tortosa, cal identificar-lo en origen, on es documenta Arnau en dos diplomes, un procedent d'Arenys i l'altre de Barcelona. El primer és la definició, que es va fer el 1157, d'un mas, de Ricombald, al *Cenobio Sancti Pauli Maritimo*, la posterior cartoixa de Montalegre; aquest mas es troba entre *Sancti Ascili*, *Sancti Cipriani de Valle Alta* i *Sancti Martini de Areniis*, i entre els testimonis que confirmen la definició s'hi troba Arnau d'Arenys.⁷² El segon document en què trobem esmentat un Arnau d'Arenys és del 1194, també com a testimoni, però en aquest cas d'un testament: de Ricomand.⁷³ Cal apuntar que a l'època, Ricomand i Ricombald podrien ser el mateix individu. No obstant això, es conserva documentació que acaba de confirmar que Arnau d'Arenys provenia de Sant Martí d'Arenys.

L'element clau, potser, són les deixes que fa a Arenys i a l'Aiguaviva. Si bé hi ha altres localitzacions pel topònim d'Arenys, cap no és tan propera a Aiguaviva com Sant Martí d'Arenys. A banda que el seu cunyat, Ponç d'Aiguaviva,⁷⁴ no figura en cap document a Tortosa, ni tampoc els seus nebots, a qui llega les terres d'Arenys i les cases d'Aiguaviva. Si bé hi podia haver, encara, la possibilitat que prengué el nom del territori de les Arenes, que és l'altra hipòtesi amb què es comptava, cal fer una anàlisi lingüística i paleogràfica. Les grafies del seu nom en els documents és diversa: figura com a *Areins*, *Arenis*, *Arengs*,

70 DCT. Doc. 650

71 Aquest individu, com s'ha comentat abans, possiblement és dels pobladors de Tortosa que més documentació va generar a la primera meitat del segle XIII.

72 DCMont. Doc. 120.

73 AAAB. Doc. 597.

74 DCT. Doc. 650.

Arenht, *Arencz*, però també com a *Arens* i *Arenes*.⁷⁵ L. Pagarolas⁷⁶ només testimonia, en els documents de la Comanda del Temple de Tortosa, l'antropònim *Arens* i *Arenes*, però s'ha constatat, al document inèdit del còdex 115 de l'Arxiu de la Corona d'Aragó,⁷⁷ referent a la mateixa documentació que tracta Pagarolas, com se l'anomena *Arenis*; per tant, tenim seriosos dubtes que sempre sigui escrit com a *Arenes*. La majoria dels diplomes són amb un vocable fonètic similar a l'actual Arenys, i cal tenir en compte, també, que només una ínfima part dels antropònims esmentats concorden amb la localització de la majoria de les seves possessions a les Arenes, ja que, en la documentació, aquest indret surt citat com a *Arenes*, o *Arenorum*.

Es pot confirmar, per tant, que Arnau d'Arenys provenia de l'actual Maresme, però la manca de documentació en origen impossibilita saber quines van ser les condicions perquè migrés: probablement era un fadrister amb poca herència que, empès per la promesa de noves terres, se'n va anar a la conquesta de Tortosa.⁷⁸

PERE DE TEIÀ

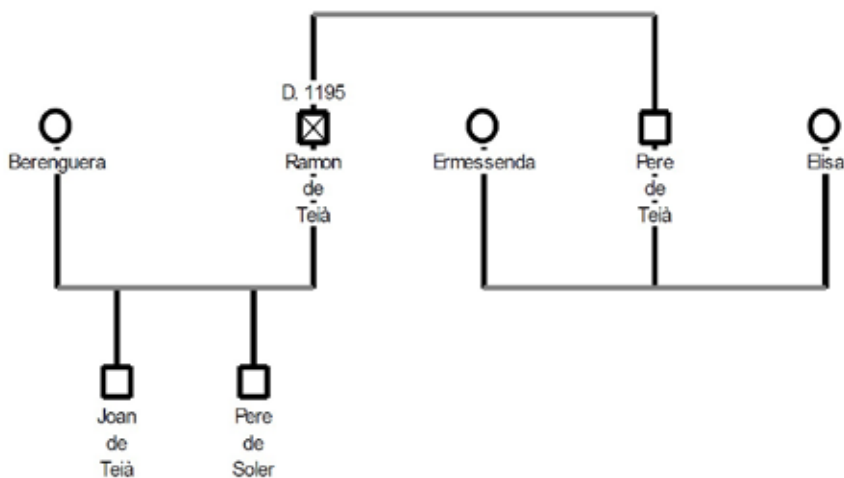
La família dels Teià que figura a Tortosa està fundada per dos germans, Ramon i Pere. El primer va morir el 1195 i només va deixar un testament en la documentació de Tortosa. Pere, en canvi, va deixar una àmplia col·lecció de documents propis que ens permeten reconstruir la família dels Teià quasi del tot. Figura per primera vegada en la documentació el 1176, i se'l referencia trenta-tres vegades, fins al 1212, en què apareix *post obitum*: de fet, es conserva el seu testament, datat l'1 d'octubre del 1206, i se sap, per una inscripció funerària, que va morir el 10 de novembre del mateix any. Pere de Teià no va tenir descendència reconeguda i va deixar la major part del seu llegat al seu nebot Joan –fill de Ramon–. Tanmateix, hi ha alguna documentació que no concorda amb d'altres: s'esmenta un altre Joan de Teià, que va morir, i a la seva vídua se li donen en cens terres de Ramon de Teià. Davant de la dificultat per establir els lligams familiars d'aquesta família de conqueridors, s'ha optat per confeccionar-ne un quadre genealògic (fig. 3) que intenta resoldre-ho. Hi ha certs individus dels quals no es conserva la documentació, el mateix Ramon de Teià n'és un, també el seu fill Pere de Soler i, fins i tot, Joan de Teià, l'hereu de Ramon i de Pere de Teià, deixa de figurar en la documentació.

75 A l'annex 3 es pot veure un quadre amb la relació de la documentació ordenada cronològicament, amb la font, la data i la grafia amb què s'edita Arnau d'Arenys.

76 PAGAROLAS, LAUREÀ (1984). *La Comanda del Temple de Tortosa: primer període (1148-1213)*. Tortosa, Dertosa.

77 Que, com s'ha apuntat anteriorment, està transcrit a l'annex 1.

78 BARTLETT, ROBERT (2003). *La formación de Europa. Conquista, civilización y cambio cultural, 950-1350*, Valencia, PUV.

Quadre genealògic de Pere de Teià, al voltant del 1206.

El patrimoni de Pere de Teià

Patrimoni rústec

El 1179, Pere de Teià va comprar a Dolça, vídua de Guillem *Carito*, un oliverar a Bitem per 17 morabatins i mig.⁷⁹ Pere de Teià serà un dels màxims terratinents de Bitem, el darrer quart del segle XII. No es referencia cap altra possessió rústega fins al 20 de novembre del 1186, quan s'esmenta una terra de Bulguet i Pere de Teià al límit oest d'una terra a Marrenxa.⁸⁰ En una permuta datada l'endemà, el 21 de novembre, es torna a documentar una possessió de Pere, que tenia una honor a Vila-roja.⁸¹ El 1194 s'esmenta una honor de Pere de Teià que limita a l'est d'una terra que Ramon de Tona tenia en cens a Pertola.⁸² Un any més tard, el 1195, rep part del llegat del seu germà, Ramon de Teià: pel que fa al patrimoni rural, li són llegades totes les honors que tenia en cens de Berenguer Garidell;⁸³ no s'esmenta, però, ni quantes eren ni l'indret on estaven situades, tot i que es pot suposar que al territori dels Garidells.

79 DCT. Doc. 308.

80 CTT. Doc. 91.

81 DCT. Doc.403

82 DCT. Doc. 505.

83 DCT. Doc. 522.

El 1197, Pere de Teià va comprar un hort a Bíttem per 147 masnudines que afrontava amb la vinya i el camp del bisbe, en tres dels quatre límits que tenia.⁸⁴ Un any més tard, torna a fer una compra a Bíttem, en aquest cas adquireix, en alou, una vinya per 40 masnudines que afronta amb la via pública a l'est i amb l'Ebre a l'oest.⁸⁵ El 1202, en una permuta entre el bisbe Gombau i el prior Ponç, es documenta en un límit una honor de Pere de Teià a Bíttem, limitava amb un hort que Pere va comprar el 1197.⁸⁶ Dos anys més tard, fa una donació a l'altar de Sant Miquel de la Seu d'un hort que tenia a Bíttem, que havia comprat a Cartiono; Pere en mantindrà la possessió a canvi d'un cens d'un càntir i mig d'oli, mentre visqui.⁸⁷ L'endemà també va fer donació de diversos lots de terra al mateix altar: va donar tres honors que tenia a Bíttem. Pere de Teià va tenir aquestes terres a cens de 25 masnudines fins que va morir.⁸⁸ Bo i sabent la seva acumulació de terres a Bíttem, prop del mas del Bisbe, en va adquirir més, prop de la seva data de traspàs, ja que el 1206 va comprar una vinya a Bíttem, per tenir en alou.⁸⁹ En un document no datat del cartulari de Poblet, s'esmenta que Pere de Teià tenia patrimoni a Xerta, que afrontava amb patrimoni que el monestir tenia en aquest terme.⁹⁰

Al testament de Pere de Teià figuren patrimonis que no s'han documentat abans, com dos oliverars, dues vinyes i una feixa de terra. Va deixar a la seva muller, Elisa,⁹¹ diverses deixes monetàries que es pagaven de diverses possessions donades a altres colons: la parellada que tenia Ulrica, l'honor de Guillem de Puig i la de Robert Alcaix. També li va deixar un mas a Bíttem, que no s'havia documentat abans, que quan Elisa morís havia de passar a Joan de Teià, un seu nebot, a qui també va llegar un hort i una honor situats al costat d'aquest mas de Bíttem. Al seu altre nebot, Pere de Soler, va deixar dues vinyes i un oliverar. A un altre seu nebot, Ramon, li va llegar un oliverar que era al costat del poble de Bíttem i una vinya que estava al costat de la de Llorenç, i a Guillem, fill de Bernat Nicó, li va deixar dues feixes de terra.⁹²

84 DCT. Doc. 563.

85 DCT. Doc. 570.

86 DCT. Doc. 621. *Vid supra*.

87 DCT. Doc 644.

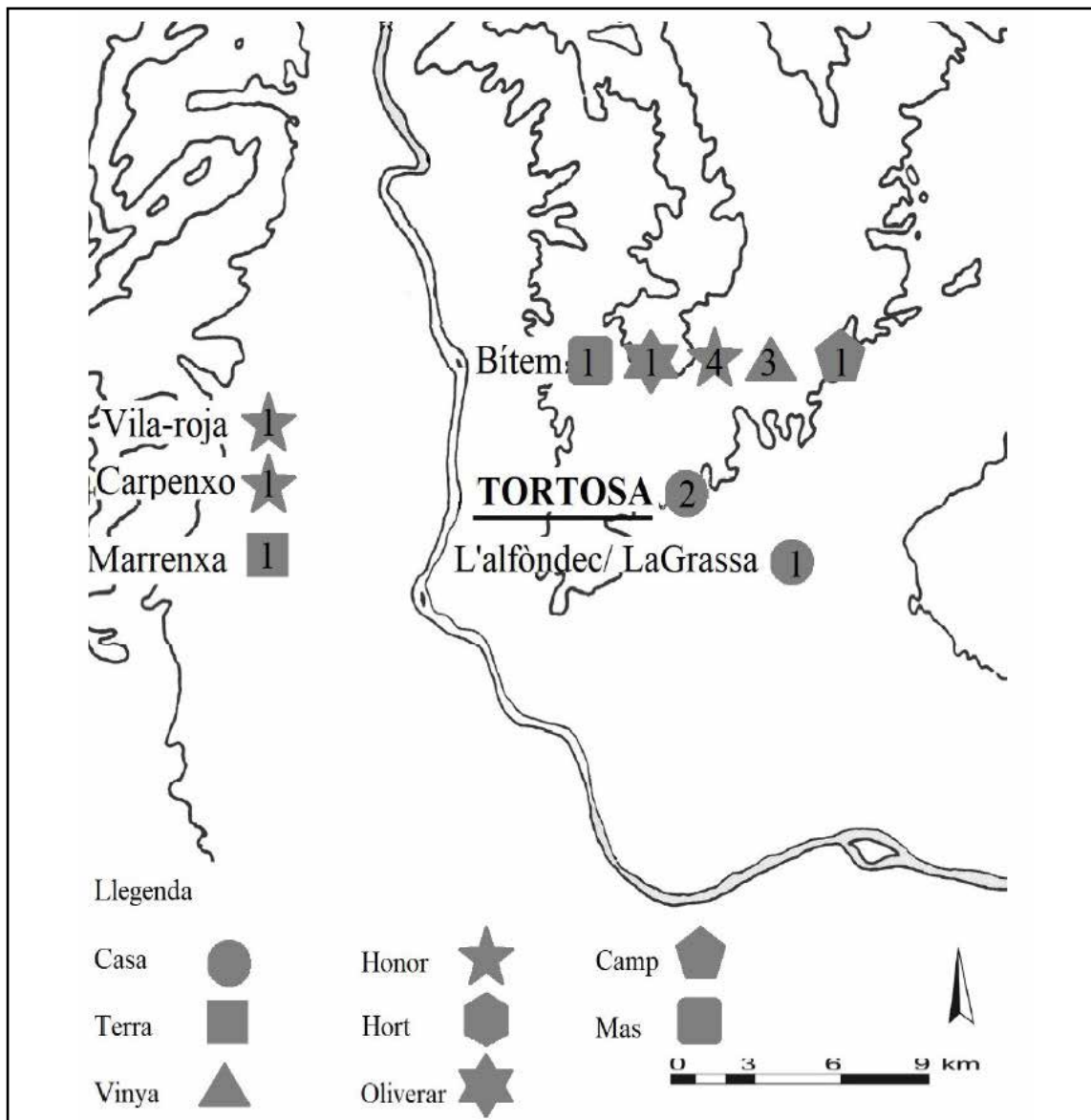
88 DCT. Doc 645.

89 DCT. Doc 671.

90 CP. Doc. 215.

91 Elisa és una segona muller de Pere de Teià. La primera va ser Ermessenda, documentada el 1196; el 1206, es documenta Elisa.

92 DCT. Doc. 677.

Patrimoni immoble de Pere de Teià.

Patrimoni urbà

La primera possessió urbana que coneixem de Pere de Teià és el llegat que va rebre del testament de Ramon de Teià, el 1195: unes cases, sense situar, que tenia en cens, per mig càntir «*boni olei*», a Guillem d'Espluga.⁹³ L'any següent va rebre en cens d'Arnau d'Arenys i Guia⁹⁴ unes cases a l'alfòndec, per les quals va haver de pagar sis sous l'any: segons el testament de Pere, aquestes cases eren en les que habitava el matrimoni.⁹⁵ El 1199 va comprar, a Esteve Estain, unes cases a Tortosa, que limitaven amb la canònica a l'est i al nord.⁹⁶ El 30 de desembre del mateix any, s'esmenta l'afrontació amb unes cases de Pere de Teià en una donació a cens que fa el prior Ponç d'unes cases a Tortosa, a la parròquia de Santa Maria, que possiblement fossin les mateixes que havia comprat a Esteve Estrain.⁹⁷ Aquestes cases, que havia comprat a Esteve Estrain l'octubre del 1199, les ven a la Seu l'abril del 1200 per 300 mas mudines; per tant, en va treure un benefici de vint mas mudines en pocs mesos. Al seu testament, Pere de Teià deixa les cases en les quals havia habitat als seus nebots Joan i Pere.⁹⁸

Patrimoni moble

De Pere de Teià es conserva un extens testament en el qual figuren diferents propietats immobles que deixa a diversos hereus del llegat. El seu cos l'ofereix a l'Església perquè hi sigui enterrat: de fet, encara s'hi conserva la làpida, amb una inscripció que diu: «*DIVENDRES A X DIES DEL MES DE NOEMBRE DEL AYN MCCVI MORI LONRAT P[ere] DE TAYA IAU ACI*»; segons l'autor, és el primer document epigràfic en català.⁹⁹ Va donar al capítol 120 mas mudines i un captiu musulmà: Omar. A l'altar de Sant Miquel va deixar, en total, 900 mas mudines per les honors que va donar el 1204.¹⁰⁰ Va deixar diferents sumes per les obres de diferents esglésies, també a diferents capellans, per a misses, i als ordes militars. Als seus *alumpnos* també els va deixar diferents sumes de diners, així com als nebots de la seva dona, Guillem i Joan. La gran receptora del llegat va ser la seva dona Elisa, a qui va deixar 400 mas mudines, així com dos captius musulmans: Abzaim i Machometo. També li va deixar tota la seva cambra, 30 quarteres de vi de casa i tres vasos. Sabem que tenia bestiar, ja que va deixar a la seva dona una mula, un ase i una somera; així com tres

93 DCT. Doc. 522.

94 *Vid supra*.

95 DCT. Doc. 677.

96 DCT. Doc. 589. ACBE, pergamins, núm. 681. Vegeu annex 2.

97 DCT. Doc. 593.

98 DCT. Doc. 677.

99 MIRAVALL, RAMON (2003). *Corpus epigràfic Dertosense*. Barcelona, Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, pàg. 89-90.

100 *Vid. supra*.

tines grosses, d'oli, i altres objectes, com una copa d'argent i un calze que a la mort de la seva muller havia de ser llegat a la sagristia i a l'altar de Sant Miquel, respectivament. També tenia una sella i un ausberg, així com tres captius més: Alio, Muza i Mafomadel.¹⁰¹

El Cercle de Relacions

L'Església

Al llarg de la seva vida al Baix Ebre, Pere de Teià va establir unes profundes relacions amb la seu de Tortosa, fins i tot hi va ser enterrat. Les seves relacions comencen amb el veïnatge: Pere tenia un nombre elevat de terrenys a Bitem, la major part limítrofs amb el mas del Bisbe. Les relacions amb l'Església es fan paleses quan, l'abril del 1201, va ser l'únic testimoni laic de la permuta que van fer el bisbe Gombau i el prior Ponç d'un terreny a Bitem;¹⁰² el mes següent es torna a repetir el mateix fet: Pere de Teià va ser l'únic testimoni laic dels diversos documents sobre la permuta d'un hort.¹⁰³ Després del testament, va donar quatre-centes masmudines perquè els clergues de la Seu el poguessin rememorar cada any pel seu aniversari amb misses, així com amb una menja "*copiose et splendide*" al refectori per a tothom. Amb aquesta donació també s'hauran de convocar tots els pobres de la ciutat perquè puguin menjar les sobres de l'àpat dels capellans i, si sobren diners, s'hauran de donar als pobres.¹⁰⁴ No és intranscendent que el bisbe Gombau, el prior Ponç i el sagristà Ponç siguin marmessors del seu testament.

L'entorn familiar

L'entorn familiar de Pere de Teià va ser complex. Se li documenten dues mullers, Ermessenda i Elisa. També es coneix l'existència del seu germà, Ramon de Teià, així com del seus nebots: Joan i Pere. Aquests van generar poca documentació, cosa que comporta una tasca de reconstrucció familiar complexa. Del germà, Ramon de Teià, només s'han localitzat dos documents: el testament i un *post obitum*, datats el 1195 i el 1203, respectivament; tot i que fa deixes a la catedral, i tenia terres en cens per aquesta, algunes comprades a colons de primera hora, però no es conserven els documents originals de les possessions. Reconstruir el seu patrimoni no és la tasca més àrdua: sabem que el seu fill va ser Joan de Teià, nebot de Pere de Teià –ja que així ho esmenten els documents emesos per Pere de Teià.

101 DCT. Doc. 677.

102 DCT. Doc. 621.

103 DCT. Doc. 623. DCT. Doc. 624.

104 DCT. Doc. 677.

Dels seus nebots, Joan i Pere, no en sabem gran cosa. Del segon, Pere, només li coneixem les deixes que hi van fer el pare i l'oncle, bo i sabent que n'era el fadristern. De Joan, sí que se'n sap alguna cosa més, oimés que Pere el va tractar com el seu hereu, fent-lo signar de testimoni més d'un cop. Sabem, també, que va tenir dues mullers a Tortosa, Ermessenda i Elisa; la primera és la que rep les cases d'Arnau d'Arenys on van habitar;¹⁰⁵ tanmateix, al seu testament es documenta Elisa, que va rebre gran part del seu llegat, possessions rústegues, urbanes i béns materials, com ara els esclaus.¹⁰⁶ Es podria considerar un error de l'amanuense i que Pere de Teià només tingués una muller a Tortosa. Si tenim en compte l'origen de Pere,¹⁰⁷ se li documenta una primera muller, Guillema, que figura en una penyora de la terra del 1172, sobre els molins de Soler, a Teià.¹⁰⁸

En origen

Pere de Teià figura en un sol document en origen, és a l'inici de la seva participació en el procés colonitzador de Tortosa, quan, el 2 de desembre del 1176, Pere de Teià i Guillema van empenyorar a Saltello un deute de 25 morabetins. El que van empenyorar va ser el terç que tenien d'un molí sobre els molins de Solario.¹⁰⁹ El Soler és actualment terme d'Alella, prop de Teià. Cal apuntar que el nebot de Pere de Teià era anomenat *Pere de Soler*, per tant, es podria estipular que Pere de Teià era, valgui la redundància, de Teià, al Maresme. I no de Taià, a l'actual Pla de l'Estany, com va estipular Antoni Virgili.¹¹⁰

CONCLUSIONS

Contribuir a l'estudi dels corrents migratoris que caracteritzaven les campanyes de conquesta cristiana d'al-Àndalus i els immediats processos de colonització amb casos concrets permet corroborar la tesi de Robert Bartlett,¹¹¹ i puntualitzar-la en algun cas. És innegable, en primer lloc, que Arnau d'Arenys va ser un conqueridor important en el procés d'aplicació del feudalisme a la Tortosa del segle XII. Se'l documenta el 1153, encara que no es con-

105 DCT. Doc. 543. *Vid. supra*.

106 DCT. Doc. 677.

107 *Vid. infra*.

108 AAAB. Doc. 468.

109 *Idem*.

110 VIRGILI, ANTONI (2001b). «Conqueridors i colons a la frontera: Tortosa, 1148-1212», dins de *Recerques*, 43, pàg. 47-76.

111 BARTLETT, ROBERT (2003). *La formación de Europa. Conquista, civilización y cambio cultural, 950-1350*, València, PUV.

serva –si n'hi va haver– cap donació pels serveis *in captione Tortuose*, encara que moltes de les seves possessions rústegues limitaven amb algunes terres donades amb aquesta especificació. Aquesta primera referència, només cinc anys després de la capitulació, podria implicar la participació d'Arnau en la campanya militar del setge de Tortosa, ho reforça que un Llombard li deixi en herència un ausberg i una còfia, part de l'armament defensiu indispensable per al cavaller.¹¹² Per contra, Pere de Teià no es pot assegurar que sigui un conqueridor de primera època, oimés; gairebé segur que no ho va ser. Tanmateix, conserva també l'ausberg, les braoneres i la sella de muntar. És clar, doncs, que són guerrers establerts a l'Ebre, que viuen de les seves rendes i del pillatge i el botí,¹¹³ encara que no se'l documenti al setge de Tortosa. Aquests atributs concorden amb el que va defensar Robert Bartlett.¹¹⁴

Els dos testaments demostren que ambdós individus tenien un elevat poder adquisitiu, moneda corrent i esclaus. Si bé Arnau no el descriu directament, sí que ho manifesta el testament de Guia. Pere de Teià, en canvi, en documenta sis, de captius: Omar, Abzaim, Machometo, Alio, Muza i Mafomadell. Tots aquests morabatins, d'or, i els captius musulmans són una mostra de l'estil de vida de la frontera: les constants cavalcades a la recerca de botí.¹¹⁵ Era recurrent que els anys posteriors de la conquesta es documentin esclaus locals al territori, l'esclavitud agrària va ser una cara més de la conquesta feudal d'al-Àndalus. El cas dels eixarics va tornar-se a produir després de la conquesta de València; i aquests van ser, també, un producte de l'esclavitud subjecte a la conquesta.¹¹⁶ Per aquests casos, doncs, no es pot descartar que es tracti de captius producte de les seves activitats.

Però cal conèixer què els va portar a actuar així, i a abandonar els llocs d'origen per assentar-se en un indret del qual no coneixien res. En altres fronts de conquesta, com constata Robert Bartlett, els fadristerns de cases nobles locals es llançaven a ocupar nous espais en un moment en què s'imposava la primogenitura, i, per tant, expulsava del patrimoni familiar els altres fills: «*el problema no era simplemente que hubiera nuevos hijos, [...] sino que la constricción de la estructura familiar generaba nuevas incapacidades*».¹¹⁷ Una conseqüència del sistema. Els fills menors han de buscar nous patrimonis i poder en

112 RIQUER, MARTÍ de (2011). *L'arnès del cavaller. Armes i armadures catalanes medievals*. Barcelona, La Magrana.

113 TORRÓ, JOSEP (2001). «Viure del botí. La frontera medieval com a parany historiogràfic», dins de *Recerques* 43, pàg. 5-32.

114 BARTLETT, ROBERT (2003). *La formación de Europa. Conquista, civilización y cambio cultural, 950-1350*, València, PUV.

115 TORRÓ, JOSEP (2001). «Viure del botí. La frontera medieval com a parany historiogràfic», dins de *Recerques* 43, pàg. 5-32.

116 Idem.

117 BARTLETT, ROBERT (2003). *La formación de Europa. Conquista, civilización y cambio cultural, 950-1350*, València, PUV, pàg. 76.

altres indrets, que, fonamentalment, van ser els territoris de conquesta. Aquesta «diàspora aristocràtica», per fer servir una altra frase de Bartlett,¹¹⁸ s'ha observat en la conquesta de la Catalunya Nova, amb llinatges com els Bell-lloc, Castellet, Rajadell i Garidell, entre d'altres.¹¹⁹ Moltes vegades, aquests cabalers que marxaven a la recerca d'un futur es van haver de vendre les propietats que tenien a les seves poblacions d'origen per sufragar les despeses del viatge, com sembla que va fer Pere de Teià, entorn de l'any 1172.¹²⁰

L'establiment d'aquests colons en els repartiments provocava que les terres es distribuïssin de manera dispersa: les *honores*, compostes per una casa a la ciutat i diverses parcel·les disseminades pel terme.¹²¹ Els receptors del repartiment van tendir a compactar els seus dominis mitjançant operacions de compravenda i permuta. És una tònica que s'observa, sobretot, en els casos d'Arnau d'Arenys i Pere de Teià. Tots dos van tendir a concentrar el patrimoni: Arnau ho va fer a les Arenes i Pere a Bitem. Aquesta pràctica tenia per finalitat, en la mesura del que era possible, concentrar parcel·les en unitats més grans i fer més rendibles les explotacions tot minimitzant els desplaçaments. El resultat s'observa en els casos que s'adquirien parcel·les que limitaven amb altres parcel·les de l'adquirent en un o més dels llindars. D'aquesta manera, Arnau d'Arenys podia disposar d'una peça de terra que, a les Arenes, anava des de la muntanya a l'Ebre, ocupant en perpendicular tota la plana. O que Pere de Teià concentrés diverses peces a prop de les possessions del Bisbe a Bitem. Per tant, aquesta fixació amb trencar els repartiments era una qüestió tant dels conqueridors de primera hora, com dels migrants que es van establir al Baix Ebre passats els anys. La reconstrucció de les línies migratòries que van portar colonitzadors a les noves terres és una tasca que, ni de bon tros, conclou aquí. És una recerca que és necessària per acabar de conèixer qui van ser aquests individus, quin paper van tenir en la construcció de la nova societat feudal i quins motius van tenir per marxar de les seves poblacions cap a un «món desconegut».

118 Ídem.

119 VIRGILI, ANTONI (2003). «Els conqueridors de mitjan segle XII: com aprenen a ser- ho», dins de Barceló, Miquel et alii: *El feudalisme comptat i debatut. Formació i expansió del feudalisme català*, pàg. 253-292.

120 AAAB: doc. 468.

121 VIRGILI, ANTONI (2001a). Ad detrimentum Yspanie. *La conquesta de Tūrṭūša i la formació de la societat feudal (1148-1200)*. Barcelona - València, Servei de Publicacions de la UAB - Universitat de València. Virgili, Antoni (2003). «Els conqueridors de mitjan segle XII: com aprenen a ser- ho», dins de Barceló, Miquel et al. (Ed). *El feudalisme comptat i debatut. Formació i expansió del feudalisme català*, pàg. 253-292.

FONTS

AAAB - ALTURO, JESÚS (1985). *L'Arxiu Antic de Santa Anna de Barcelona del 942 al 1200, aproximació històrico-lingüística*, 3 vol. Barcelona, Fundació Noguera.

ACA - Arxiu de la Corona d'Aragó.

ACBE - Arxiu Històric Comarcal de les Terres de l'Ebre.

CTT - PAGAROLAS, LAUREÀ (1984). *La Comanda del Temple de Tortosa: primer període (1148-1213)*. Tortosa, Dertosa.

DCMont - PEREZ, XAVIER (1998). *Diplomatari de la cartoixa de Montalegre, segles X-XII*. Barcelona, Fundació Noguera.

DCT - VIRGILI, ANTONI (1999). *Diplomatari de la catedral de Tortosa (1062-1193)*. Barcelona, Fundació Noguera.

—VIRGILI, ANTONI (2001). *Diplomatari de la catedral de Tortosa (1193-1212). Episcopat de Gombau de Santaoliva*. Barcelona, Fundació Noguera.

—ESCOLÀ, JOSEP MARIA; PICA, MANEL; ROVIRA, MONTSERRAT I VIRGILI, ANTONI (2019). *Diplomatari de la catedral de Tortosa (1213-1272)*. Barcelona, Fundació Noguera.

DSC - PAPELL, JOAN (2005). *Diplomatari de Santa Maria de Santes Creus (975-1225)*, 2 vol. Barcelona, Fundació Noguera.

DSMP - ALTISENT, AGUSTÍ (1993). *Diplomatari de Santa Maria de Poblet, Vol. I, anys 970-1177*. Abadía de Poblet, Generalitat de Catalunya.

BIBLIOGRAFIA:

BARCELÓ, MIQUEL (2000). «Fer colònies i la historiografia catalana», *L'Espill* 6, pàg. 30-46.

BARCELÓ, MIQUEL (2005). «La *spurcitia paganorum* que había en Coria antes de la conquista cristiana en junio de 1142 d.C.», dins de Barceló, Miquel; Martínez, José (Ed.). *Musulmanes y cristianos en Hispania durante las conquistas de los siglos XII y XIII*.

BARTLETT, ROBERT (2003). *La formación de Europa. Conquista, civilización y cambio cultural, 950-1350*, Valencia, PUV.

BAYERRI, ENRIC (1957). *Historia de Tortosa y su comarca, tomo VII*. Tortosa, Imprenta y Librería de Alguero y Baiges.

GUINOT, ENRIC (1985). «Origen i evolució del feudalisme al Maestrat de Castelló (s. XIII- XIV)», dins de FEFC, pàg. 311-324.

GUINOT, ENRIC (1986). *Feudalismo en expansión en el norte valenciano: antecedentes y desarrollo del señorío de la Orden de Montesa : siglos XIII y XIV*. Castelló, Diputació de Castelló.

GUINOT, ENRIC (1999). *Els fundadors del Regne de València. Repoblament, antroponímia i llengua a la València medieval, 2. vol.* València, 3 i 4.

GUINOT, ENRIC (2002). *Sobre prenomes i cognoms. L'antroponímia medieval, eina d'anàlisi històrica*. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.

GUINOT, ENRIC (2003). «El desplegament feudal sobre el País Valencià. Repartiment i colonització a l'Horta de València: Montcada», dins de Barceló, Miquel et al (Ed.). *El feudalisme comptat i debatut. Formació i expansió del feudalisme català*, pàg. 361-388.

KEDAR, BENJAMIN Z. (1973): «Toponymic surmanes as evidence of origin: some medieval views», dins de *Medieval and Renaissance Studies 4*, pàg. 123-130.

KIRCHNER, HELENA I VIRGILI, ANTONI (2015): « De Țurțușa a Tortosa. La ciutat abans i després de la conquesta catalana (1148)», dins d'*Actes del V Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna de Catalunya*, pàg. 117-143.

LALIENA, CARLOS (2002): «Personal names, immigration, and cultural change: francos and muslims in the medieval Crown of Aragon», dins de BEECH, George T.; BOURIN, Monique; CHAREILLE, Pascal (Ed.). *Personal names studies of medieval Europe: social identity and familial structures*. Kalamazoo, Medieval Institute Publications, Western Michigan University, pàg. 121-130.

LALIENA, CARLOS (2007): «Tierra, poblamiento y renta señorial. Una revisión de problemas generales sobre la organización social del espacio en el Valle del Ebro del siglo XII», dins de Sarasa, Esteban (Ed.). *Las Cinco Villas aragonesas en la Europa de los siglos XII y XIII: de la frontera natural a las fronteras políticas y socioeconómicas (foralidad y municipalidad)*. Zaragoza, Institución Fernando el Católico, pàg. 129-149.

MAS, ANTONI (2000). «Ideologia, topònims i llinatges», dins de *Mayurqa: revista del Departament de Ciències Històriques i Teoria de les Arts 26*. Palma, Servei de Publicacions de la UIB, pàg. L125-143.

MIRAVALL, RAMON (2003). *Corpus epigràfic Dertosense*. Barcelona, Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura.

RIQUER, MARTÍ DE (2011). *L'arnès del cavaller. Armes i armadures catalanes medievals*. Barcelona, La Magrana.

SHIDELER, JOHN C. (1987). *Els Montcada: una família de nobles catalans a l'edat mitjana (1000-1230)*. Barcelona, Ed. 62.

TORRÓ, JOSEP (2001). «Viure del botí. La frontera medieval com a parany historiogràfic», dins de *Recerques* 43, pàg. 5-32.

VIRGILI, ANTONI (1999). «L'indret de les Arenes al Prat de Tortosa. Contribució a l'estudi de la toponímia de Tortosa (segle XII)», dins de *Butlletí interior. Societat d'Onomàstica*, vol. 79, pàg. 272-282.

VIRGILI, ANTONI (2001a). *Ad detrimentum Yspanie. La conquesta de Ṭūrṭūša i la formació de la societat feudal (1148-1200)*. Barcelona - XII València, Servei de Publicacions de la UAB - Universitat de València.

VIRGILI, ANTONI (2001b). «Conqueridors i colons a la frontera: Tortosa, 1148-1212», dins de *Recerques*, 43, pàg. 47-76.

VIRGILI, ANTONI (2003). «Els conqueridors de mitjan segle XII: com aprenen a ser-ho», dins de Barceló, Miquel *et alii: El feudalisme comptat i debatut. Formació i expansió del feudalisme català*, pàg. 253-292.

VIRGILI, ANTONI (2007). «Les conquestes catalanes del segle XII i els repartiments», dins de Guinot, Enric; Torrò, Josep (Ed.). *Repartiments a la Corona d'Aragó*. València, PUV, pàg. 51-74.

VIRGILI, ANTONI (2010). «Gent nova. La colonització feudal de la Catalunya Nova (segles XII - XIII)», dins de *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, XXI, pàg. 77-102.

VIRGILI, ANTONI (2011). «Els aragonesos en la conquesta del Baix Ebre (1148-1212)», dins de *Recerques. Història, economia, cultura*. València, PUV, pàg. 37-68.

VIRGILI, ANTONI (2014). «La conquesta feudal de la regió oriental de la frontera superior de al-Andalus», dins d'Espino, Antonio (ed.), *Nuevas fronteras de la historia de la guerra*, Pórtico, Zaragoza, pàg. 49-68.

WOLFE, PATRICK (2006). «Settler colonialism and the elimination of the native», dins de *Journal of Genocide Research*, 8, pàg. 387-409.

ANNEX 1

1176, abril, 16.

Ingo da Volta i el seu fill Bonus Senior, venen a Joan de Pinça i els seus, un hort que tindrà en alou franc; amb terra, torre, pou, sínia i safareig; situat a Pimpí, a raó 270 morabatins lupins de bon pes.

A:Original: ACA, Ordes Religioses i Militars, Gran Priorat, Volums, 115, f 63r, d 202.

Sit notum cunctis qualiter nos, Ingo de Volta et filius nostris Bonus Senior et nostri bono animo et spontane voluntate, vendimus vobis Iohanni de Pinza et vestris ac omni vestre proienie, per ·CCLXX· morabatinos lupinos, bonos et boni auri rectique ponderis, unum nostrum ortum quem habemus in termino Dertuse, in nominato loco Pempi. Qui vero terminatur ab oriente in via publica, de meridie et occiduo in flumine Iberi a circio in orto Petri Galeg et in via que tendit ad flumen Iberi. Sicut ab istis terminis includet iste ortus et terminatur, sic vendimus eum vobis Iohanni de Pinza et vestris et omni vestre proli cum terra et cum turre, et puteo, et cenia, et cafareg, et cum omnibus arboribus diversi generis que ibi fundate sunt et cum omnibus ingressibus et egressibus suis et quantumcumque ibi habemus et habere debemus ut deinceps vos Iohannes et vestri habeatis ipsum ortum et possideatis potenter et integriter in vestrum proprium alaudium et francum iure hereditario in hereditate propria et francha, absque aliqua contrarietate nostri et obstaculo nostrorum, per vendere et donare seu alienare et facere omnia vestras voluntates omni tempore. Et tradimus eum de nostro iure et tranferimus in vestrum dominium et posse, et convenimus eum vobis et vestris salvare ab omnibus personis. Siquis contra hanq (sic) cartam vendicionis venerit ad in rumpendiem nil valeat sed in duplo componat et prius hec vendicio sit stabilis et scriptura ista remaneat firma

Actum est hoc ·XVI· kalendas mai, anno ·M^o·C^o·LXX°·VI°· ab Incartantione Dei Filio.

S+num Ingonis de Volta. S+num Boni Senioris filii eius, qui hoc laudamus et firmamus et testes superscriptos firmare rogamus.

S+num Marchesi de Flix. S+num Bon Vasal de Moron. S+num Moronis. S+num Nicholae Ganeczençis. S+num Bonifacis. S+num Petri Stephani. S+num Arnaldi de Areins. S+num Arnaldo. S+num Raymundi de Montecatano. S+num Raymundi de Centelas.

S(*signe*)num Bernardi, sacerdotis, qui hoc scripsit die et anno rogatus.

ANNEX 2

1199, octubre, 6¹²²

Esteve Estrain; amb l'acord dels seus fills, Esteve i Bernat; ven a Pere de Teià i els seus, les cases que tenia a la ciutat de Tortosa, a la parròquia de Santa Maria, per 280 masmudines d'or.

Original no localitzat

A: ACBE, Pergamins, nº 681.

B: Virgili, A. DCT: 589.

Notum sit cunctis presentibus et futuris quod ego Stephanus Extranei, cum voluntate filiorum meorum, Stephani et Bernardi per me et per ipsos et per omnes meos, modo et in perpetuum vendo tibi Petro de Tayano et tuis, atque omni tue posteritati, illas meas domos quas habeo infra muros civitate Dertose, in parrochia, scilicet, Sancte Marie, per ducentas octoginta mazmudinas bonas, boni auri et pensi et sine enganno, quas iam recepi de te et sum de illis bene paccatus ad omnem meum velle. Terminantus autem predictae domos ab oriente et circio in canonica, a meridie in via publica, ab occiduo in domibus Berengarii Garidelli. Sicut ab istis terminis et affrontationibus includuntur et terminantur predictae domus cum ingressibus et egressibus suis et directis et pertinentiis et parietibus et tectis et lignis et solis et fundamentis et ianuis et perticis et stillicidiis et cloacis, et ut melius dici, scribi vel intelligi potest ad tuum et tuorum salvamentum et bonum intellectum, sic in presenti, absque ullo^A retinimento mei vel meorum, vendo eas tibi et tuis imperpetuum^B de celo usque in abissum per iamdictas ·CCas· LXXXa· mazmudinas tuas et de meo posse et dominio et meorum eas in presenti eicio et in tuo et tuorum eas transfero ut eas deinceps habeas, teneas, possideas et expletes secure, potenter et integre tu et tui et in omnes tuas vel tuorum facias voluntates, sic de tua bona et propria emtione^C. Et ego et mei convenimus tibi et tuis iam dictas^D domus imperpetuum salvare, defendere et garire ab omni persona, et facere, tenere et habere in bona pace quod siquis^E frangere voluerit, non valeat set^F (sic) in duplo componat et postea firmum permaneat.

Actum fuit hoc ·II· nonas octuberis, anno Doince Incarnationis ·M^o· C^o· XC^o· IX°·.

122 A l'ACBE el tenen catalogat del 4 de setembre del 1199.

S+num Stephani Extranis, qui hoc faci^G, laudo, firmo et testes firmare rogo. S+num Stephani filii sui. S+num Bernardi filii sui. S+num Marie filie sue. Nos^H hoc volumus et laudamus atque firmamus. Et certum cunctis quod Stephani, filius predictis Stephani Extranei, accepit pro parte matris sue de predicta peccuniam ·XXti·Ve· mazmudinas ad omnes suas voluntates in perpetum faciendas.

S+num Poncii Prunera, mariti predictae Marie. S+num Bernardi Vetuli. S+num Guillelmi de Copons. S+num Bernardi Godail. S+num Berengaris de Ytona.

GUILLELMI, LEVITE^I, qui hoc scripsit die et anno quo supra. S(*signe*)num.

^A ullo, A; nullo, B.

^B imperpetuum, A; in perpetum, B.

^C emptione, A; emptore, B: corregit en nota.

^D iam dictas, A; iamdictas, B.

^E siquis, A; si quis, B.

^F set, A; sed, B.

^G faci: hauria de dir facio, A; facio, B.

^H Nos, A; qui, B.

^I il·legible, document malmès, A; GUILLELMI, LEVITE, B.

ANNEX 3

En aquest quadre es referencien cronològicament tots els documents on figura Arnau d'Arenys, amb la intenció de relacionar la manera gràfica amb què es va redactar l'antropònim i l'escrivent que el signa.

Document	Data	Nom	Amanuense
CTT: 2	23/XI/1153	Arnaldus Darenes	Iohannes Ricardi
DCMont: 120	4/VI/1157	Arnaldus de Arenis	Guillelmus monachi
CTT: 28	24/X/1166	Arnaldus de Arens	Raymundus presbiter
DSMP: 299	11/XI/1166	Arnaldus de Aren	Stephanus
DCT: 179	24/IX/1167	Arnaldus de Areins	Bernardus sacerdotis
DCT: 198	29/V/1169	Arnaldus d'Arencz	Iohannes de Podio
CTT: 37	5/II/1170	Arnaldus d'Arenes	Iohannes Ricardi
DCT: 221	19/XII/1171	Arnaldus de Arens	Arnau Morages
DCT: 231	10/VII/1172	Arnaldus d'Arengs	Iohannes Ricardi
DCT: 242	24/V/1173	Arnaldus d'Arencz	Iohannes de Podio
DCT: 251	02/05/17	Arnaldus d'Arens	Petrus diachoni
DCT: 252	05/XII/1173	Arnaldus de Arens	Crispinus
CTT: 52	21/III/1174	Arnaldus d'Arenes	Iohannes de Podio
DCT: 258	26/VI/1174	Arnaldus d'Arens	Crispinus
DCT: 260	14/XII/1174	Arnaldus de Areins	Bernardus sacerdotis
DCT: 266	23/IX/1175	Arnaldus de Arehnt	Guillelmus sacer
ACA, ORM. Vol. 115	16/IV/1176	Arnaldus de Areins	Bernardus sacerdotis
DCT: 273	20/IV/1176	Arnaldus de Arens	Petrus presbiteri

DCT: 293	25/IV/1178	Arnaldus de Arens	Petrus presbiteri
DCT: 297	30/V/1178	Arnaldus de Arens	Petrus presbiteri
DCT: 298	26/VI/1178	Arnaldus de Arens	Petrus presbiteri
DCT: 300	26/IX/1178	Arnaldus de Areins	Bernardus sacerdoti
DCT: 305	27/I/1179	Arnaldus de Arens	Petrus presbiteri
CTT: 68	23/XI/1179	Arnaldus de Arens	Petrus presbiteri
DCT: 316	21/VII/1180	Arnaldus de Areins	Petrus presbiteri
DCT: 321	29/XII/1180	Arnaldus de Arens	Petrus presbiteri
DCT: 322	29/XII/1180	Arnaldus de Areins	Petrus presbiteri
CTT: 74	5/VI/1181	Arnaldus de Arens	Petrus presbiteri
DCT: 347	30/IX/1182	Arnaldus d'Arens	Petrus presbiteri
CTT: 79	6/V/1183	Arnaldus d'Arens	Guillelmus diachonus
DCT: 383	6/VI/1185	Arnaldus de Arens	Petrus presbiter
CTT: 88	6/VI/1185	Arnaldus de Arens	Petrus presbiteri
DCT: 390	11/XI/1185	Arnaldus d'Arens	Iohannes presbiter
DCT: 399	15/VII/1186	Arnaldus de Arens	Iohannes presbiter
CTT: 91	20/XI/1186	Arnaldus d'Arens	Iohannes de Podio
DCT: 406	5/III/1187	Arnaldus de Arencz	<i>No es recull en el document</i>
DCT: 417	15/XII/1187	Arnaldus d'Arens	Iohannes presbiter
DCT: 418	16/XII/1187	Arnaldus de Arens	Iohannes presbiter
DCT: 430	11/VIII/1188	Arnaldus de Arens	Iohannes presbiter
DCT: 435	7/VII/1189	Arnaldus de Arenis	Iohannes presbiter
DCT: 436	28/VII/1189	Arnaldus d'Arenis	Bernardus sacerdoti
DSC: 324	21/X/1189	Arnaldus de Arens	Raimundus Carbonelli

DCT: 444	10/VIII/1190	Arnaldus de Areins	Raimundus Carbonelli
DCT: 478	2/XI/1192	Arnaldus de Areins	Iohannes clericus
DCT: 491	18/VI/1193	Arnaldus de Areins	Iohannes presbiter
DCT: 514	21/IX/1194	Arnaldus de Areins	Raimundus Carbonelli
AAAB: 597	13/XI/1194	Arnaldus de Arenes	Petrus Vives
CTT: 107	13/II/1195	Arnaldus de Arenis	Raymundus Carbonelli
DCT: 536	24/II/1196	Arnaldus de Areins	<i>il·legible per l'editor</i>
DCT: 541	13/VI/1196	Arnaldus de Areins	Arnaldus
DCT: 543	15/VII/1196	Arnaldus de Areins	Iohannes
DCT: 590	30/X/1199	Arnaldus de Areins	Iohannes presbiter
DCT: 601	1/IX/1200	Arnaldus de Areins	Arnaldus
DCT: 609	31/VII/1201	Arnaldus de Areins	Arnaldus
DCT: 610	14/IX/1201	Arnaldus de Areins	Arnaldus
DCT: 637	20/XI/1203	Arnaldus de Areins	Arnaldus
DCT: 650	5/IV/1205	Arnaldus de Areins	Arnaldus
CTT: 128	7/VIII/1207	Arnaldus de Arenis	Bernardus de Mora